

Чукаєва В. О.,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії держави і права,
конституційного права і державного управління
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Дивнич Д. І.,

*студентка юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

НОВА ДОКТРИНА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ: ВСТУП ДО НАТО

A NEW DOCTRINE OF THE DEVELOPMENT OF STATEHOOD OF UKRAINE: JOINING NATO

У статті розглядається проблема можливих наслідків для розвитку державності України у разі визначення нової доктрини розвитку суверенітету, а саме приєднання до НАТО. Цей вектор сьогодні вже закріплено у Конституції України.

Ключові слова: НАТО, реформація, суверенітет, військові сили.

В статье рассматривается проблема возможных последствий для развития государственности Украины при принятии новой доктрины развития суверенитета, а именно присоединения к НАТО. Этот вектор на современном этапе уже закреплён в Конституции Украины.

Ключевые слова: НАТО, реформация, суверенитет, военные силы.

The article deals with the problem of possible consequences for the development of statehood of Ukraine. Today, Ukraine adopted a new doctrine of the development of sovereignty – entry into NATO. This vector of development at the present stage is already enshrined in the Constitution of Ukraine.

Key words: NATO, reformation, sovereignty, military forces.

Актуальність теми визначається тим, що ризики втрати державного суверенітету завжди існують у разі вступу будь-якої країни до тих або інших міжнародних організацій. Саме в цьому міжнародному процесі країна обмежує свої можливості щодо подальшого самостійного ведення своєї зовнішньої політики із захисту своїх національних інтересів.

Сьогодні Україна остаточно закріпила намір стати членом НАТО. Так, у преамбулі Конституції України визначено: «Піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України...» [1, с. 2]. Таким чином, постають питання про можливості вступу України до Альянсу на сучасному етапі та про наслідки для розвитку державності країни і суспільства у різних галузях життя – насамперед політичного й економічного. Тому мета статті – дослідити можливості України найближчим часом приєднатися до НАТО, і чи відповідає вона сьогодні усім вимогам Альянсу, прописаним у Статуті НАТО [2].

Зміна нейтрального вектору розвитку державності на вектор обов'язковості участі у воєнних міжнародних організаціях, як вважають науковці, сьогодні пов'язана насамперед із воєнними діями на Донбасі, які тривають понад чотири роки. Саме вступ до цієї міжнародної організації, на думку вчених і законодавців, має припинити ситуацію на Сході України. Як вважають В. Горбулін, О. Семіков, В. Фуранєєв, І. Жовта, процес долучення, тобто вступу до НАТО, є стимулюючим фактором для покращання реформ

країни, удосконалення законодавства до більш демократичних норм, як у суб'єктів воєнної організації, повне оновлювання армії та встановлення контролю й охорони над обороною держави [3]. Також існує інша думка науковців з приводу проблеми повного збереження державного суверенітету України при її вступу до НАТО [4].

У процесі глобалізації світу суверенітет держав у разі об'єднання у міжнародну організацію частково передається від суб'єкта-держави до суб'єкта міжнародної організації. Держава у разі вступу в міжнародну організацію добровільно відчужує свій суверенітет і передає його наддержавним утворенням [5]. Це відбувається у сфері законодавства, коли проводиться уніфікація національного права до стандартів уставу тієї або іншої міжнародної організації. В економічній сфері над- чи міждержавні організації керують правом вводити мито й податки, забороняти чи дозволяти ввіз-вивіз капіталів, оголошувати чи обмежувати політичні свободи, оголошувати віну чи укласти мир і т. ін. Треба також зазначити, що суб'єкти міжнародних організацій не завжди є рівними за станом розвитку суспільства, економіки, політичних можливостей. Не дивлячись на стрімкий розвиток у світі глобалізаційних процесів, залишаються країни, розвинуті капіталістично, і країни, які тільки розвиваються. У цьому плані і постає питання: у системі міжнародної організації завжди будуть приймати рішення в інтересах країн, які тільки розвиваються, або все таки привалюватимуть інтереси розвинутих капіталістичних держав? Більш того, учасники-держави в цій ситуації вже не

мають суверенітету в повному обсязі – він обмежений. Таким чином, виникла необхідність зазначити переваги та недоліки вступу України до НАТО.

У разі вступу нашої держави до НАТО Україна, звісно, братиме участь у прийнятті рішень, спрямованих на розвиток миру та безпеки загалом, а не лише в країнах НАТО. Україна зможе отримати гарантії щодо недоторканості своїх кордонів, територіальної цілісності та суверенітету.

Україна отримає вклад інвестицій від міжнародних інвесторів. Досвід країн попередніх хвиль розширення засвідчує велике зростання закордонних інвестицій: у 1997 р. в економіку Польщі інвестовано 2,7 млрд дол., 1998 – 5 млрд, а 1999 р. – року вступу Польщі до НАТО – вже 8 млрд дол. США. Стосовно Чехії й Угорщини цифри ще вражаючі. У 1997 р. прямі іноземні інвестиції в економіку цих країн становили відповідно 4,2 млрд, 1998 – 9,8 і 10,2 млрд, 1999 р. – 12,8 і 14,5 млрд дол. США. Після вступу Болгарії до НАТО іноземні інвестиції в економіку цієї країни зросли вдвічі [6].

Також необхідно зазначити, що наша держава вже має проект НАТО щодо створення Трастового фонду для ліквідації надлишків застарілих боєприпасів в Україні – їх майже 133 000.

Такий проект розрахований на 12 років, і на його реалізацію заплановано витратити понад 25 млн євро.

НАТО надає допомогу Україні у розв'язанні проблем звільнених у запас військовослужбовців. Завдяки фінансовій підтримці організації в період з 1999 р. до 2005 р. було організовано 39 курсів із вивчення іноземних мов для ведення підприємницької діяльності для звільнених у запас офіцерів. У 2005 р. проведено вісім мовних курсів і шість спеціалізованих курсів, на що виділено 150 тис. євро.

Також НАТО зберегло найбільший у Європі полігон «Яворів» у Львові, до забезпечення діяльності якого залучаються безліч приватних компаній малого та середнього бізнесу. В Україні вони одержують роботу і замовлення стосовно надання різноманітних послуг.

Вступ України в НАТО матиме велике значення, адже у разі входження країни в Альянс ми зможемо приєднатися до демократичних розвинених націй [7].

Варто зазначити, що в такому разі Україна долучається з країнами-членами НАТО до боротьби проти міжнародного тероризму, розповсюдження зброї масового знищення, нелегального обігу наркотиків, торгівлі людьми, до питань захисту навколишнього середовища, становлення громадянського суспільства та ін.

Якщо говорити про складнощі з приводу до вступу до НАТО, то сюди можна віднести, по-перше, те, що задля вступу нам необхідно буде навести лад у своїй країні. Тобто впровадити нові політичні, економічні та інші стандарти, яким сьогодні відповідають члени-країни Альянсу, запровадити нову систему прозорості в державному управлінні, провести модернізацію економіки, впровадити нові технології

та знайти ринки збуту національних товарів, цим же налагодити співпрацю з іншими країнами. Нині це потребує великих зусиль, і таку модернізовану систему впровадити буде вкрай важко навіть послідовними діями [8].

Можна зазначити, що такі перетворення в країні, удосконалення системи державного адміністрування, розбудова економіки та створення армії є, звісно, позитивними процесами, але відбуваються вони вкрай довго і важко, тому говорити про вступ до цієї міжнародної організації ще занадто рано.

Також дуже складною, в економічному плані, можна назвати реформу Збройних Сил України відповідно до критеріїв побудови армій оборонного типу країн-членів Альянсу, яка передбачає скорочення особового складу. Це може призвести до загострення соціальних проблем серед українських військових. Проте логічним результатом такого реформування Збройних Сил буде створена сучасна, фахова, високооплачувана та боєздатна армія, яка реально зможе ефективно захистити державу.

Характерним прикладом може слугувати український військово-промисловий комплекс. Можливе членство України в НАТО відкриє національним підприємствам нові інвестиційні перспективи у країнах-членах НАТО, на що вже вказує досвід ВПК країн Східної Європи. Окремі підприємства не зможуть скористатися такою перевагою та в умовах жорсткої конкуренції з ВПК високорозвинутих країн ринкової економіки будуть змушені закритися. І це є негативним наслідком для національної економіки [9].

Підготовка України до членства в НАТО має істотне значення. Цей процес стимулює досягнення державою високих демократичних, соціально-економічних та оборонних стандартів як у країнах НАТО.

Та слід вказати, що Україна є членом Ради євроатлантичного партнерства. Працює і програма особливого співробітництва в контексті діалогу із сімома середземноморськими країнами, які не є членами НАТО. Мета такого діалогу – поширення безпеки й стабільності на весь Середземноморський регіон.

НАТО забезпечує активне співробітництво серед країн-членів і країн-партнерів за такими напрямками: планування на випадок надзвичайних ситуацій, надання допомоги під час стихійного лиха, наукові програми, програми з охорони навколишнього середовища тощо [10].

Наприклад, у 1998 р. Євроатлантичний центр координації реагування на катастрофи координував рятувальні операції у вражених повинню районах Західної України. САЦКРК відіграв ключову роль у координації гуманітарної допомоги від НАТО.

У разі вступу України до Альянсу вона втрачає суверенність, оскільки її військовий потенціал повністю залежатиме та контролюватиметься НАТО.

Не можна не додати і процедуру приєднання країни до НАТО, оскільки така методика є вкрай непростою.

План дій про приєднання до Альянсу, який реалізовується на основі індивідуального діалогу з країною-кандидатом, розроблений з метою підтвердити

чіткий курс і зобов'язання стосовно подальшого розширення НАТО шляхом запровадження програми заходів, спрямованих на сприяння країнам-претендентам у їхній підготовці до можливого майбутнього вступу до НАТО як членів Альянсу [11].

Отже, процедура вступу країн в організацію така:

1. Подання заявки на членство.
2. Затвердження країнами такої заявки та розроблення плану дій
3. Ратифікація договору та підписання Президентом.

Слід зауважити, що всі учасники НАТО витрачають 70% сучасного доходу на утримання військових сил. Тому у разі ратифікації договору Україна буде зобов'язана щорічно виділяти кошти на утримання армії. Враховуючи тяжке економічне становище нашої країни, навряд чи ми зможемо дозволити собі участь у фінансуванні збройних сил Альянсу. А якщо уряд країни і погодиться на таке рішення, то задля цього влада змушена буде вводити ще вищі тарифи, податки для населення і т. д. [12].

Тому, враховуючи усі вимоги щодо виступу в НАТО, можна сказати, що Україна нині не відповідає багатьом критеріям співробітництва, більш того, ми маємо тяжку ситуацію на Сході України, що також є неприйнятним для положень організації.

Отже, сьогодні Україна зазначила в Основному Законі про намір вступу до НАТО. Задля набуття членства в цій організації держава має відповідати певним стандартам і критеріям, яким відповідають країни Альянсу, але яким не відповідає Україна. У разі проведення дієвих реформ і реального їх втілення в життя Україна повинна пройти довгий шлях перебудови основних інституцій системи державного управління. Це означає, що слід провести глобальну конституційну реформу, яка вплине на форму держави і систему державного апарату.

Також більшість учених-практиків мають думку, що наявність наднаціональних елементів у структурі міжнародної організації призводить до обмеження суверенітету країни, яка є суб'єктом наддержавної міжнародної організації. Більш того, сьогодні у складі міжнародної організації є країни розвинутої капіталістичної системи, а є країни, які тільки розвиваються. Немає ніякої гарантії, що прийняття міжнародною організацією рішення відповідатиме інтересам національної політики для кожного суб'єкта об'єднання. Тому сучасна система міжнародних відносин із приводу створення й організації діяльності НАТО, ЄС характеризується високим рівнем взаємозалежності, що впливає на зменшення і трансформацію ролі державного суверенітету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. № 268-VIII від 07 лютого 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/>.
2. Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 04 квітня 1949 р. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm.
3. Див.: Вступ до НАТО – стратегічний вибір України / за заг. ред О.І. Соскіна. Київ : Ін-т трансформації суспільства, 2008. 192 с.
4. Білоус Л.В. Україна і НАТО: до питання історіографії дослідження проблеми. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2014. № 3 (27). С. 108–121.
5. Див.: Міжнародні системи і глобальний розвиток / за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манджоли. Київ : Київський ун-т, 2008. 606 с.
6. Галик В. Україна в Європі і світі. URL: https://pidruchniki.com/1787010755637/politologiya/vstup_ukrayini_nato_perevagi_nedoliki_chlenstva.
7. Дзюба С.О. Нужно ли Украине вступление в НАТО. URL: https://3222.ua/article/chi_potrben_ukran_vstup_do_nato.htm.
8. Беззуб І. Україна_НАТО: стан та перспектива взаємовідносин. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2751:ukrajina-nato-stan-ta-perspektivi-vzaemovidnosin&catid=8&Itemid=350.
9. Україна як майбутній член Організації Північноатлантичного договору. URL: https://vuzlit.ru/1112980/ukrayina_yak_maybutniychlen_organizatsiyipivnichnoatlantichnogo_dogovoru.
10. Про НАТО. URL: <http://newzz.in.ua/main/1148826893-pro-nato.html>.
11. Переваги членства в НАТО. URL: <https://siver.com.ua/forum/19-18-1>.
12. Україна – НАТО. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/>.